

La influència de les emocions en l'educació davant la COVID-19: el cas de Catalunya des de la percepció del professorat

Èlia López-Cassà*
Núria Pérez-Escoda**

Resum

La COVID-19 ha marcat un abans i un després en l'educació. Aquesta situació ha provocat un debat sobre un nou model educatiu que s'ajusti a les necessitats i demandes socials i que prepari els docents i l'alumnat davant dels nous reptes del segle XXI. Davant d'aquest nou escenari, hi ha hagut canvis substancials que han afectat els docents i que han provocat un impacte emocional important en la seva tasca com a professionals i persones. En aquest article es presenta una recerca, duta a terme durant la pandèmia amb docents no universitaris de tot Catalunya, per conèixer les emocions viscudes, les estratègies emocionals aplicades en el context educatiu i les necessitats experimentades per al conjunt de la comunitat educativa davant d'aquesta situació atípica i excepcional. L'instrument utilitzat per a la recollida de dades és un qüestionari en línia, específic per al professorat, elaborat per l'equip investigador. Després d'analitzar els resultats s'ofereixen algunes orientacions i recursos pràctics vinculats amb l'acompanyament i l'educació emocional.

Paraules clau

emocions, educació, docents, pandèmia, educació emocional, acompanyament emocional, competències emocionals

Recepció original: 27 de maig de 2021

Acceptació: 22 de juliol de 2022

Publicació: 15 de desembre de 2022

Introducció

La crisi causada per la COVID-19 ha suposat una certa, obligada i forçada renovació en l'educació per garantir la continuïtat de l'activitat formativa dels infants i joves de Catalunya.

El nostre país es declara en estat d'alarma a mitjans de març de 2020, amb el tancament de les institucions educatives i amb la seva posterior reobertura en el mes de juny. Davant d'aquest nou escenari, els centres educatius han hagut de prendre decisions i accions que responguessin a les exigències i requeriments d'aquesta realitat. Entre les quals es troba la incorporació de la modalitat de formació a distància i el suport emocional als estudiants i les famílies (Departament d'Educació, 2020a, 2020b).

Sens dubte, aquesta pandèmia posa en debat el sistema educatiu i la professió del docent. Efectivament, el professorat s'ha vist obligat a adaptar-se forçosament i de ma-

(*) Èlia López-Cassà és professora lectora de Departament de Didàctica i Organització Educativa de la Universitat de Barcelona. Membre del GROU (Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica). ORCID: 0000-0003-3870-8533. Adreça electrònica: elialopez@ub.edu

(**) Núria Pérez-Escoda és professora titular del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació de la Universitat de Barcelona. Directora del GROU (Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica). ORCID: 0000-0001-6314-2792 Adreça electrònica: nperezescoda@ub.edu

nera accelerada i intensa a aquesta realitat educativa. Ha necessitat reajustar la seva activitat, d'acord amb les circumstàncies, exigint-li més preparació professional. Aquests fets han comportat que es posi en joc la salut i benestar del docent.

Es disposa d'evidències, anteriors a l'aparició de la COVID-19, que indiquen que l'es-tress, l'esgotament físic i mental i la síndrome de Burnout eren ja una amenaça reiterada i significativa per als docents (Organització Internacional del Treball, 2010; Garrick, Winwood, Mak, Cathcart, Bakker i Lushington, 2014; Skaalvik i Shaalvik, 2015). Tanmateix, investigacions recents alerten que la situació pandèmica ha reduït la percepció de benestar entre el professorat i el seu futur professional (Alves, Lopes i Precioso, 2020) i indiquen que poden afectar emocionalment en el procés d'aprenentatge de l'alumnat i al conjunt de la comunitat educativa (Hurtado, 2020).

Paral·lelament, Mérida-López, Sánchez-Gómez, i Extremera (2020) conclouen que si el professional no disposa de la suficient competència emocional, el seu nivell de males-tar pot augmentar considerablement. No es pot oblidar que el docent és una persona i que la dimensió personal és decisiva per un adequat exercici professional.

En aquesta mateixa línia, organismes internacionals com la UNESCO (2020) i Save the Children (2020) adverteixen que aquesta crisi tindrà un impacte en el benestar i en el desenvolupament educatiu no només en els docents, sinó també en els infants i joves i les seves respectives famílies. Conseqüentment, consideren necessari promoure el desenvolupament de les competències emocionals a partir de propostes formatives al professorat sobre educació emocional i la seva inclusió en programes educatius que promoci- onin el benestar socioemocional a la comunitat educativa.

Des del Ministeri d'Educació i Formació Professional i el Ministeri de Sanitat del Go- vern d'Espanya (2020) es va elaborar una guia consensuada i compartida amb les comu- nitats i ciutats autònomes en què es proporcionen recomanacions de suport emocional a tenir en compte en els plans de contingència per als centres educatius. Paral·lelament, el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya (2020c) presenta al seu web un conjunt de propostes didàctiques, publicacions i recursos per atendre les emocions de l'alumnat, professorat i famílies.

D'aquestes consideracions es fa palès la necessitat de desenvolupar les competències emocionals en el sistema educatiu. L'educació emocional té aquest propòsit. Diversos estudis aporten evidències dels seus beneficis. Concretament, en el treball de Mahoney, Durlak i Weissberg (2018) es van comparar els resultats de tres metaanàlisis sobre l'apli- cació de més de 350 informes d'investigació de programes de desenvolupament social i emocional dins l'escola en diferents indrets i es va arribar a la conclusió que produeixen efectes positius per als participants en termes tant de comportament com de resultats acadèmics. S'observen millores en l'actitud de l'alumnat, clima d'aula, reducció dels com- portaments disruptius i el rendiment acadèmic que són evidents immediatament des- prés del final de la intervenció i que persisteixen durant diversos períodes de seguiment. Addicionalment, l'educació emocional contribueix en la millora de l'activitat docent, en la salut i el benestar del professorat (Martins, Ramalho i Morin, 2010), i ofereix les eines necessàries per fer front a situacions adverses a la vida, fomentant la resiliència personal (Sandoval i López, 2017).

L'educació emocional fa referència a un concepte molt ampli i global, que inclou l'acompanyament emocional com una possibilitat entre les seves estratègies. El seu enfocament rau en la prevenció i el desenvolupament de les competències emocionals. Mentre que l'acompanyament emocional és un tipus d'atenció que sosté i dona suport a les emocions que experimenten les persones davant d'un problema. L'acompanyament emocional requereix la creació d'espais de comunicació i d'escolta activa i empàtica en el qual es validin les emocions i s'atenguin les necessitats de les persones.

Aquesta pandèmia pot esdevenir una oportunitat d'aprenentatge absolut per a la vida i per a construir un sistema educatiu millor que tingui com a prioritat l'acompanyament i el benestar emocional de la persona, així com el desenvolupament de les competències emocionals (Hargreaves, 2020; Unesco, 2020).

De totes aquestes aportacions, se'n deriva l'interès a conèixer l'experiència professional dels docents, les seves vivències i experiències per comprendre molt més de prop aquesta nova realitat educativa.

Objectius

Els objectius que emmarquen aquesta recerca són:

1. Descriure les emocions i vivències experimentades pels docents i el seu entorn professional en la pandèmia.
2. Definir les estratègies emocionals autoaplicades i utilitzades amb els companys de treball, l'alumnat i les famílies.
3. Analitzar les necessitats emocionals sorgides en l'àmbit personal i professional.
4. Oferir algunes orientacions i recursos per incloure l'acompanyament i l'educació emocional.

Disseny de l'estudi

Per a dur a terme aquesta recerca es va optar per un disseny no experimental, de caràcter exploratori i descriptiu en què es recullen dades quantitatives i qualitatives.

Context i participants

La mostra respon al conjunt de docents no universitaris de Catalunya que van acceptar de forma voluntària a respondre el qüestionari en línia. El nombre definitiu de participants és de 595 docents, amb una representació majoritàriament femenina (83,4%). La mitjana d'edat és de 45 anys i amb una mitjana de 22 anys d'experiència en l'àmbit educatiu.

El 69,7% de la mostra d'estudi treballa en centres públics i el 30,3% restant en centres privats o concertats. La seva dedicació es distribueix en les diverses etapes educatives: Educació Infantil (21,3%), Educació Primària (37,1%), Educació Secundària Obligatoria (36%) i altres (5,6%). Paral·lelament, el 14,3% del professorat enquestat ocupa un càrrec directiu i un 55,8% exerceix funcions de tutor.

En relació a la seva situació laboral, el 71,4% dels docents són funcionaris o tenen un contracte permanent/indefinit. Mentre que el 28,6% del professorat enquestat està contractat com a interí o com a substitut/temporal.

Instrument

Per recollir les dades de l'estudi l'equip investigador va elaborar un qüestionari en línia, específic per al professorat. Les dades van ser analitzades a través del paquet informàtic SPSS (Statistical Package for Social Sciences, v.25) i la interfície de R per a l'Anàlisi multi-dimensional dels Textos i Qüestionaris IRamuTeQ 0.7.

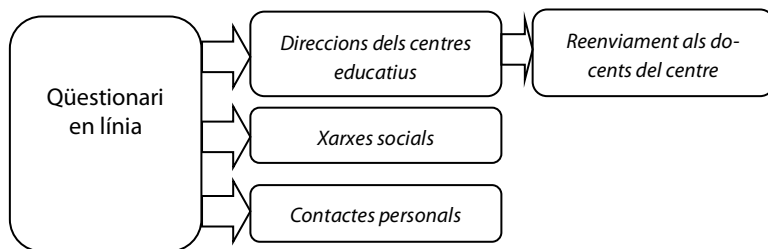
L'instrument consta de 73 preguntes de resposta tancada tipus Likert amb quatre alternatives de resposta (Gens, Poc, Bastant, Molt) i preguntes obertes perquè el docent pugui aprofundir molt més sobre el tema. El qüestionari recull informació sobre la percepció que tenen els docents sobre les emocions i sentiments, les mancances i necessitats formatives i l'impacte emocional experimentat a causa de la pandèmia pels diferents agents educatius: alumnat, famílies i professorat. Se'ls pregunta específicament sobre aquestes vivències en tres moments: durant el confinament de març de 2020, després d'aquest i amb mirada de futur.

Procediment

El qüestionari es va implementar entre finals de juny i finals de setembre de 2020 mitjançant correu electrònic enviat a tots els centres educatius no universitaris de Catalunya, obtinguts en la base de dades del registre estatal de Centres del Ministeri d'Educació, <https://www.educacion.gob.es/centros/home.do>. I per altra banda, també es va difondre a través de diverses xarxes socials (vegeu Figura 1)

En l'enviament s'explicava el motiu de la recerca i la seva finalitat, alhora que se sol·licitava que és pogués reenviar a altres persones d'aquest mateix col·lectiu. La participació va ser totalment voluntària i anònima, lliure de costos i perjudicis, a més es va garantir la confidencialitat de les dades i es va oferir un contacte de l'equip investigador per si es requeria aclarir qualsevol dubte.

Figura 1. Procediment per a l'enviament del qüestionari en línia

Font: Elaboració pròpia

Resultats

Els resultats de la recerca es resumeixen analitzant l'impacte emocional de la pandèmia en tres moments: Vivències dels docents durant el confinament, després del confinament i expectatives de futur.

Vivències dels docents durant el confinament

La dimensió *Vivències dels docents durant el confinament* recull les emocions, experiències i opinions del professorat no universitari davant aquest nou escenari social i la influència emocional que ha tingut en la seva vida personal i professional.

Els docents de la mostra d'estudi manifesten que *les emocions que han detectat* amb el seu alumnat durant el confinament són majoritàriament l'angoixa, la por, la tristesa i la incertesa. Respecte a les famílies, el professorat afirma que les emocions que possiblement han predominat més han estat l'angoixa, l'estrès, la incertesa i la preocupació. I segons el professorat enquestat, les emocions que ells han experimentat són bàsicament l'angoixa, l'estrès, la tristesa i la incertesa.

L'anàlisi de les seves respostes permet veure que el *clima emocional en el conjunt de la comunitat educativa* va estar principalment representat per emocions negatives com l'angoixa, l'estrès i la incertesa. A més convé destacar que un 93,5% dels docents reconeixen que les seves emocions, durant el confinament, es van veure altament intensificades.

Respecte a la *salut i els hàbits dels docents*, s'observa que la majoria són conscients que durant el confinament els seus hàbits d'alimentació, descans i cura personal es van alterar considerablement. Aquest fet pot tenir una incidència directa a la salut i benestar futur d'aquests professionals si no se li ofereix la suficient atenció i actuació per reconduir-ho.

D'altra banda, una gran part dels docents (76,6%) considera que el confinament l'ha ajudat a *valorar aspectes de la vida* que no havia tingut en compte fins a aquest moment, i que fins i tot els ha portat a reflexionar sobre el sentit de la vida (71,6%).

En relació a la *necessitat de contacte i suport social rebut durant el confinament*, el 61% dels docents reconeixen no haver demanat ajuda a ningú, mentre que un 39% afirma que sí que ho han fet. Les persones a qui han recorregut han estat en primer lloc, les seves respectives parelles, en segon lloc, els companys de feina, familiars amitats i, finalment, alguns han necessitat ajuda mèdica o atenció psicològica. En aquest punt es pot concloure que majoritàriament el professorat ha comptat amb una important xarxa de suport humà.

Tot i que el 44,9% dels docents manifestaven no haver tingut *problemes per conciliar la seva vida laboral i familiar*, més de la meitat del professorat enquestat (55,1%) sí manifesta que la situació va suposar-los el desafiament d'atendre al mateix temps les seves obligacions personals de cura parental i les pròpies del seu exercici professional. A l'àmbit professional, un 73,8% del professorat es va sentir *recolzat* per part de centre educatiu en què treballaven, mentre que únicament un 16,5% es van sentir emparat per l'administració. A més, un 83,4% dels docents diuen que el confinament va comportar que la seva *dedicació laboral* es veiés incrementada.

La *metodologia telemàtica* va estar molt present en els dies de confinament, i una gran part de la totalitat dels docents (86,2%) manifesta que van haver d'aprendre a desenvolupar-se en aquest nou escenari, coneixent nous programes i desenvolupant estratègies diferents de les que estaven habituats. Així mateix, el 50,3% es van adonar que *no disposava dels dispositius apropiats* per a desenvolupar adequadament la seva docència en línia. Tanmateix, el 66,6% afirmen que el confinament els va obligar a *prioritzar l'atenció emocional i el benestar dels seus estudiants* davant els continguts acadèmics, buscant *recursos* per a dur-la a la pràctica.

En aquest sentit, entre les diverses actuacions que va portar a terme el professorat en *l'acompanyament emocional a la comunitat educativa* destaquen: mantenir contacte amb l'alumnat i les famílies, preguntar, mostrar interès, calmar, dialogar, resoldre dubtes i gestionar problemes, acordar espais de trobada individual i col·lectiva, mostrar suport, afectar i empatia.

Vivències dels docents després del confinament

En aquest apartat es recull la *percepció de la vivència emocional dels docents després del confinament*, és a dir, a les experiències després de la reobertura dels centres vinculades amb la gestió dels centres educatius, l'administració educativa, la identificació de necessitats formatives i la valoració de l'educació emocional en el sistema educatiu.

El professorat considera que el centre es va organitzar *correctament* (71,6%) i que el conjunt dels docents estava ben *coordinat* (64%) per planificar el curs. Per contra, únicament el 20,8% valora que les *decisions que ha pres l'administració han estat adequades*.

Pel que fa a les *necessitats formatives*, el professorat ha sentit la necessitat de formar-se en metodologies didàctiques (65,9%), en el maneig de noves tecnologies (75,8%), en temes curriculars (44,2%) i en educació emocional (64,7%). Si analitzem amb més detall la pregunta de si consideren necessària la formació en educació emocional, un 68,7% dels docents afirma que molt i un altre 22,9% que bastant. Per tant, gairebé la totalitat (91,6%) destaca la importància de rebre una formació en competències emocionals per al professorat.

La majoria dels docents (81,7%), valora que *l'educació emocional* hauria de ser una *assignatura obligatòria* en el pla d'estudis. No obstant això, hi ha un cert debat pel que fa a la forma en què aquesta educació emocional hauria d'impartir-se, així mentre que més del 80% considera que hauria de ser una assignatura obligatòria, el 92,8% també pensa que hauria de tractar-se com un *tema transversal* i, complementàriament el 85% creu que hauria de tenir un *tractament competencial* igual que les altres àrees curriculars.

Expectatives de futur

Finalment, s'examina la *visió de futur que van manifestar els docents* en relació amb les emocions que experimentava el professorat davant d'un nou curs en plena pandèmia, la inquietud per gestionar les seves emocions i fer front als requeriments per al desenvolupament adequat de la seva activitat professional i les estratègies per millorar el benestar de la comunitat educativa.

El 69,2% de professorat *no sentia apatia o desmotivació* davant el futur, encara que la meitat dels docents (48,1%) sentien inseguretat i un 41,3% por. No obstant això, la il·lusió

era present en una part dels docents (61,5%) i un 50,1% sentien satisfacció per al futur, probablement per la previsible tornada a les aules. La majoria dels docents (75,3%) creia que s'adaptaria sense problemes al futur i confiava que sortiria bastant bé a la nova situació. El 91,3% *intentaven pensar en positiu* i no manifestaven dificultats en la seva gestió. Així i tot, un petit percentatge (14,3%) *se sentien bloquejats, sense saber què fer* i un altre 22,5% afirmava que *donava voltes continuament al problema*. En aquest sentit, més de la meitat dels docents (53,8%) reconeixia que necessitarà *gestionar millor les seves emocions*. Tot això porta a pensar en la necessitat que se'ls ofereixi ajuda en aquesta línia.

Per altra banda, majoritàriament els docents sol·licitaven que hi hagués més *reconeixement professional* per part de l'administració (92,6%) i també per part de les famílies (82,5%). Paral·lelament, assenyalaven com a important que hi hagués un bon *clima de treball al centre* (97%).

El professorat sent la necessitat de seguir millorant la seva formació per afrontar els cursos vinents. En aquest sentit, el 70,4% considera necessari millorar la seva pròpia competència digital. I, destaca la necessitat d'*aprendre a acompanyar emocionalment* a l'alumnat (63,2%), a les famílies (61,7%) i als mateixos companys de treball (56%).

Respecte les respostes facilitades pel professorat sobre què creuen que necessitarà la comunitat educativa per enfortir el seu benestar emocional ens indiquen que, disposar de totes les mesures de protecció i seguretat és un primer pas per crear un entorn de tranquil·litat i confiança en les persones. A més, sentir el suport dels altres i percebre que no estàs sol davant aquest escenari social i educatiu ajuda a suportar millor la intensitat d'emocions. Sens dubte, perquè les persones se sentin bé emocionalment necessiten aprendre i apoderar-se de recursos emocionals que, alhora, són recursos de vida i per a la vida. I per això, resulta significatiu que el docent sol·liciti tenir més formació per gestionar les emocions i poder acompanyar emocionalment al seu alumnat i a les famílies.

Discussió i conclusions

La pandèmia ha incidit en la vida emocional dels docents i en el conjunt de la comunitat educativa. Les emocions que han experimentat més intensament han estat l'angoixa, l'estrès i la incertesa. És important assenyalat que totes les emocions són, abans de res, necessàries per sobreviure, però cal posar una especial atenció a l'efecte de les emocions negatives, especialment si són molt intenses i perduren massa temps, ja que l'absència d'una gestió adequada pot posar en risc la qualitat de vida dels que les experimenten. En aquest sentit, tot i que la majoria dels docents reconeixen que han sabut suportar aquesta situació de la millor manera possible, són conscients i declaren que necessiten aprendre a gestionar millor les seves emocions. D'aquí sorgeix, la necessitat de proporcionar el coneixement i les eines per poder aprendre a regular les seves emocions, tant per al seu propi benestar com per incidir en el clima emocional de les seves respectives comunitats educatives.

Per millorar la qualitat de vida del professorat cal atendre el benestar de la persona en el seu conjunt. Per això és important la confirmació que la COVID-19 ha provocat una alteració en els hàbits de descans, alimentació i cura personal dels docents. Addicionalment també altres aspectes com la conciliació laboral i familiar, i la seva funció professional s'han vist negativament afectades. En aquest sentit, l'augment de les exigències professionals ha incitat una variació en la jornada laboral dels docents (més hores de tre-

ball) i de la seva activitat professional (aprenentatge intensiu en metodologies telemàtiques, ús de dispositius electrònics, modalitat educativa a distància, contacte des de la distància social, teletreball, major implicació emocional, etc.). Tot això constitueix un conjunt de canvis substancials en la tasca docent que ha provocat i segueixen provocant un estrès addicional a l'habitual en la seva tasca professional. A partir del que s'ha exposat, és lògic deduir que es requereix que els docents recuperin hàbits saludables i puguin desenvolupar les competències demandades perquè se sentin més confiats en la seva preparació professional tant present com futura. És important recordar que abans de la pandèmia, diversos estudis (Garrick, Winwood, Mak, Cathcart, Bakker i Lushington, 2014; Jensen, Sandoval-Hernández, Knoll i Gonzalez, 2012; Skaalvik i Skaalvik, 2015) ja confirmaven que la professió docent és una de les ocupacions que posen en risc la salut i el benestar dels que les exerceixen. Atès que el nostre estudi i altres (Alves, Lopes i Precioso, 2020; Trujillo, Fernández, Montes, Segura, Alaminos, i Postigo, 2020) confirmen que la pandèmia ha aguditzat molt més aquest fet, no es pot obviar aquesta informació especialment per la repercussió directa en l'activitat professional i educativa i, conseqüentment, en l'efecte cascada o contagi emocional que això pot suposar. Efectivament, tal com indica la bibliografia científica, hi ha una correlació directa entre les competències emocionals, l'exercici professional i els nivells de benestar emocional (Martins, Ramalho, i Morin, 2010; O'Boyle Humphrey, Pollack, Hawver, i Story (2011). Tot això permet insistir en la necessitat de desenvolupar les competències emocionals en la formació de professorat, tant inicial com contínua.

En aquest temps de pandèmia, els docents s'han mostrat preocupats i interessats per la vida emocional del seu alumnat, així com per conèixer quines estratègies o recursos poden ajudar-los en l'acompanyament emocional. Els docents reclamen tenir formació i recursos per saber escoltar, comprendre, sostenir i canalitzar les emocions de forma adequada.

A la llum dels resultats obtinguts, gran part del professorat reivindica la necessitat d'introduir l'educació emocional en els plans d'estudis de totes les etapes educatives, considerant-la una competència més a desenvolupar de forma curricular i transversal. Aquest aspecte coincideix amb les recomanacions que durant aquests mesos diferents organismes internacionals han assenyalat, en la línia de promoure el benestar emocional en la comunitat educativa i el desenvolupament de l'educació emocional (Save the Children, 2020; Unesco, 2020). Afortunadament aquesta coincidència fa preveure una millora en l'impuls de la formació a professorat, els quals, d'acord amb el que s'observa manté actualment una predisposició positiva a rebre formació per al desenvolupament de les seves pròpies competències emocionals i per a la seva aplicació professional.

En un moment tan vulnerable i complex com el que ha representat el confinament i segueix significat la situació de tornada a l'activitat presencial amb les diferents onades de creixement de la pandèmia, els docents valoren molt positivament el suport rebut per part del seu centre educatiu, mentre que, per contra, han trobat a faltar més suport i acompanyament per part de l'administració educativa. Aquesta situació els ha generat un sentiment de desemparament que ha produït confusió i desconcert en el col·lectiu docent. Convé aprendre del que ha passat i per a això es proposa en el futur no escatimar esforços per garantir una bona organització, coordinació, comunicació, planificació, suport i reconeixement per part de les institucions i, propiciar un bon clima emocional a la feina. Això inclou la necessitat de millorar les inversions en educació. Es tracta de tenir cura d'aquells elements que, d'acord amb l'estudi presentat, constitueixen les claus que

poden proporcionar seguretat i confiança, a més de ser essencials per a la tasca i benestar del professorat en els centres educatius.

Orientacions i recursos

De forma complementària a totes les aportacions presentades en aquest estudi volem donar a conèixer un recull d'algunes orientacions i recursos dirigits als docents per afavorir específicament l'acompanyament i el benestar emocional de l'alumnat i de totes aquelles persones que formen part de la comunitat educativa (vegeu Taula 1 i Taula 2).

Taula 1. Orientacions pràctiques

Acompanyament emocional Establir espais... ☐ d'escolta activa i empàtica. ☐ d'autoconeixement. ☐ de reconeixement i validació de la diversitat d'emocions. ☐ d'expressió d'emocions i necessitats.
Benestar emocional Fomentar... ☐ Hàbits saludables i de benestar: dieta equilibrada, descans, activitat física, activitats d'oci i relacions socials. ☐ Consciència de les pròpies emocions i les dels altres. ☐ Incorporació d'exercicis de relaxació, respiració conscient, pensament positiu, meditació, ioga, mindfulness, expressar les emocions, etc.. ☐ Expressió de les emocions amb els altres. ☐ Impuls de les pròpies fortaleeses personals i professionals. ☐ Construcció de vincles positius amb els altres. ☐ Ús de la comunicació assertiva. ☐ Aprendre a fluir. ☐ Generar emocions positives. ☐ Desenvolupar programes d'educació emocional.

Font: Elaboració pròpia

Taula 2. Selecció de recursos

Cuidem la volta a l'escola: seguretat, equitat i benestar. https://www.savethechildren.es/cuidamos-la-vuelta-al-cole. Save the Children. Activitats en família: educació per a la salut i el benestar en temps de COVID- 19. https://es.unesco.org/news/actividades-familia-educacion-salud-y-bienestar-tiempos-covid-19. Unesco. Promoció del benestar socioemocional dels infants i els joves durante les crisis. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373271_spa?fbclid=IwAR1BBI6CoRKalki-Yi2IpussZMMzzRtHZvldsyXyPI4D2P92-IKjLWfyOTQ. Unesco. Benestar emocional. https://bemocion.sanidad.gob.es/. Ministeri de Sanitat del Govern d'Espanya. Benestar emocional i COVID-19. http://www3.gobiernodecanarias.org/medusa/ecoescuela/convivencia/2020/04/06/bienestar-emocional-y-covid-19/. Govern de Canàries. Orientacions per atendre les emocions de l'alumnat. http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/orientacions-atendre-emocions-alumnat/. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. GestioEmocional.cat. https://gestioemocional.catsalut.cat/ Servei Català de la Salut. Generalitat de Catalunya. Recomanacions i recursos per a la gestió i l'acompanyament emocional de la infància i l'adolescència en espais educatius i de lleure, durant l'epidèmia de COVID-19. https://www.barcelona.cat/covid19/sites/default/files/2020-06/Guia-Acompañamiento-emocional-NNA_COVID-19-1.pdf. Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya Suport i acompanyament emocional. http://www.educa.jccm.es/profesorado/es/apoyoemocional Govern de Castella-la Manxa. Guia d'acompanyament emocional amb activitats per treballar a l'inici del curs 2020-2021. https://proeducarhezigarri.educacion.navarra.es/wp-content/uploads/2020/09/guia_acompanamiento_emocional_cast-1.pdf. Conselleria d' Educació de Navarra Propostes per treballar l'àmbit sòcio-emocional i la cohesió grupal. https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/inn_doc_convivencia/es_def/adjuntos/ep_ambito-socioemocional_behinbetikoa.pdf. Govern Basc.
--

Font: Elaboració pròpia

Referències

- Alves, R., Lopes, T. i Precioso, J. (2020) «El bienestar de los docentes en tiempos de pandemia Covid-19: factores que explican el bienestar profesional Internacional». *Journal of Educational Research and Innovation*, núm. 15, p. 203-217. <https://doi.org/10.46661/ijeri.5120>
- Bisquerra, R. i Mateo, A. (2019) *Competencias emocionales para un cambio de paradigma en educación*. Barcelona, Editorial Horsori.
- Bisquerra, R. i Pérez-Escoda, N. (2007) «Las competencias emocionales». *Educación XXI*, núm. 10, p. 61-82.
- Departament d'Educació (2020a) *Educació dona criteris a les direccions dels centres per dur a terme l'avaluació i el seguiment de l'alumnat durant el confinament*. Generalitat de Catalunya. <http://ensenyament.gencat.cat/ca/inici/nota-premsa/?id=384278> [Consulta: 3 d'abril de 2020].
- Departament d'Educació (2020b) *Acompanyament durant la pandèmia i la tornada a l'escola*. Generalitat de Catalunya. <http://educacio.gencat.cat/ca/arees-actuacio/families/ajudem-fills/pandemia/> [Consulta: 10 de novembre de 2020].
- Departament d'Educació (2020c) *Orientacions per atendre les emocions de l'alumnat*. Generalitat de Catalunya. <http://xtec.gencat.cat/ca/recursos/orientacions-atendre-emocions-alumnat/> [Consulta: 22 de octubre de 2020].
- Garrick, A., Winwood, P. C., Mak, A. S., Cathcart, S., Bakker, A. B. i Lushington, K. (2014) «Prevalence and organisational factors of psychological injury among Australian school teachers». *The Australasian Journal of Organisational Psychology*, núm. 7(5), p. 1-12. <https://doi.org/10.1017/orp.2014.5>
- Hargreaves, A. (29 d' abril de 2020) «¿Qué pasará en las escuelas después del coronavirus? Cinco grandes desafíos y oportunidades». *Worlds of Education*. [Blog]. https://www.worldsofeducation.org/spa/woe_homepage/woe_detail/16755/%e2%80%9c%c2%bfqu%c3%a9-pasar%c3%a1-en-las-escuelas-despu%c3%a9s-del-coronavirus-cinco/ [Consulta: 24 de octubre de 2020].
- Hurtado Talavera, F. J. (2020) «La educación en tiempos de pandemia: los desafíos de la escuela del siglo XXI». *Revista arbitrada del centro de investigación y estudios gerenciales*, núm. 44, p. 176-187.
- Jensen, B., Sandoval-Hernández, A., Knoll, S. i Gonzalez, E. J. (2012) *The Experience of New Teachers: Results from TALIS 2008* (TALIS). OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264120952-en>
- Mahoney, J.L., Durlak, J.A., i Weissberg, R.P. (2018) «An update on social and emotional learning outcome research». *Phi Delta Kappan*, 100 (4), p. 18-23. <https://doi.org/10.1177/0031721718815668>
- Martins, A., Ramalho, N. i Morin, E. (2010) «A comprehensive meta-analysis of the relationship between emotional intelligence and health». *Personality and Individual Differences*, núm. 49 (6), p. 554-564. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.029>
- Mérida-López, S., Sánchez-Gómez, M. i Extremera, N. (2020) «Leaving the Teaching Profession: Examining the Role of Social Support, Engagement and Emotional Intelligence in Teachers' Intentions to Quit». *Psychosocial Intervention*, 29 (3), p. 141-151. <https://doi.org/10.5093/pi2020a10>
- Ministerio de Sanidad y de Educación y Formación Profesional del Gobierno de España (22 de juny de 2020) *Medidas de prevención, higiene y promoción de la salud frente a*

- covid-19 para centros educativos en el curso 2020-2021. <https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:7e90bfc0-502b-4f18-b206-f414ea3cdb5c/medidas-centros-educativos-curso-20-21.pdf> [Consulta: 27 de octubre de 2020].
- O'Boyle Jr, E. H., Humphrey, R. H., Pollack, J. M., Hawver, T. H., i Story, P. A. (2011) «The relation between emotional intelligence and job performance: A meta-analysis». *Journal of Organizational Behavior*, núm. 32 (5), p. 788-818. <https://doi.org/10.1002/job.714>
- Organización Internacional del Trabajo (11 de gener de 2010) *Informe sobre el Trabajo en el Mundo 2009. Crisis mundial del empleo y perspectivas*. https://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_151264/lang--es/index.htm / [Consulta: 17 d'octubre de 2020].
- Sandoval, C. i López, O. (2017) «Educación, psicología y coaching: un entramado positivo». *Educatio Siglo XXI*, 35(1), p. 145-164. <https://doi.org/10.6018/j/286261>
- Save the Children (2020) *COVID-19: Cerrar la brecha. Impacto educativo y propuestas de equidad para la desescalada*. Save the Children. <https://www.savethechildren.es/sites/default/files/2020-05/COVID19Cerrarlabrecha.pdf> [Consulta: 15 d'octubre de 2020].
- Skaalvik, E. M. i Skaalvik, S. (2015) «Job satisfaction, stress and coping strategies in the teaching profession-what do teachers say?». *International Education Studies*, núm. 8(3), p.181–192. <https://doi.org/10.5539/ies.v8n3p181>
- Trujillo Sáez, F. J., Fernández Navas, M., Montes Rodríguez, R., Segura Robles, A., Alaminos Romero, F. J., i Postigo Fuentes, A. Y. (2020) *Panorama de la educación en España tras la pandemia de COVID-19: La opinión de la comunidad educativa*. <https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/62687/COVID-INFORME-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Consulta: 12 de noviembre de 2020].
- Unesco (2020) *Promoción del bienestar socioemocional de los niños y los jóvenes durante las crisis*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373271_spa?fbclid=IwAR1BBi6CoRKalki-Yi2lpussZMMzzRtHZvldsyXyPI4D2P92-IKjLWfyOTQ [Consulta: 8 de maig de 2020].

La influencia de las emociones en la educación ante la COVID-19: El caso de Cataluña desde la percepción del profesorado

Resumen: La COVID-19 ha marcado un antes y un después en la educación. Esta situación ha provocado un debate sobre un nuevo modelo educativo que se ajuste a las necesidades y demandas sociales y que prepare a los docentes y al alumnado ante los nuevos retos del siglo XXI. Ante este nuevo escenario, ha habido cambios sustanciales que han afectado a los docentes, provocando un impacto emocional importante en su tarea como profesional y persona. En este artículo se presenta una investigación, realizada durante la pandemia con docentes no universitarios de toda Cataluña, para conocer las emociones vividas, las estrategias emocionales aplicadas en el contexto educativo y las necesidades experimentadas por el conjunto de la comunidad educativa ante esta situación atípica y excepcional. El instrumento utilizado para su recogida de datos es un cuestionario en línea, específico para el profesorado, elaborado por el equipo investigador.

Palabras clave: emociones, educación, docentes, pandemia, educación emocional, acompañamiento emocional, competencias emocionales

L'influence des émotions sur l'éducation face au COVID-19: le cas de la Catalogne à partir de la perception des enseignants

Résumé: Le COVID-19 a marqué un avant et un après dans l'éducation. Cette situation a provoqué un débat sur un nouveau modèle éducatif qui s'ajuste aux besoins et aux demandes sociales, et qui prépare les enseignants et les élèves aux neuf défis du XXIe siècle. Face à ce nouveau scénario, il y a eu des changements substantiels qui ont affecté les enseignants, en provoquant un impact émotionnel important tant au niveau professionnel que personnel. Cet article présente une recherche, réalisée pendant la pandémie avec des enseignants non universitaires de toute la Catalogne, pour connaître les émotions vécues, les stratégies émotionnelles appliquées dans le contexte éducatif et les besoins ressentis par l'ensemble de la communauté éducative face à cette situation atypique et exceptionnelle. L'instrument utilisé pour la collecte de données est un questionnaire en ligne, spécifique pour les enseignants, élaboré par l'équipe de recherche. Après avoir analysé les résultats, quelques orientations et ressources pratiques liées à l'accompagnement et à l'éducation émotionnelle sont proposées.

Mots-clés: émotions, éducation, enseignants, pandémie, éducation émotionnelle, accompagnement émotionnel, compétences émotionnelles

The influence of emotions on education in the face of COVID-19: The case of Catalonia from the perception of teachers

Abstract: COVID-19 has marked a before and after in education. This situation has provoked a debate on a new educational model that adapts to social needs and demands and that prepares teachers and students in the face of the nine challenges of the twenty-first century. Faced with this new scenario, there have been substantial changes that have affected teachers, causing a significant emotional impact on their work as professionals and individuals. This article presents a study, carried out during the pandemic with non-university teachers from all over Catalonia, to understand the emotions experienced, the emotional strategies applied in the educational context and the needs experienced by the entire educational community in this atypical, exceptional situation. The instrument used to collect the data is an online questionnaire, specific to teachers, prepared by the research team. After analysing the results, some practical guidelines and resources related to emotional support and education are provided.

Keywords: emotions, education, teachers, pandemic, emotional education, emotional support, emotional skills